

הסתיו והספרדית

מה לא? בשתי מלים אלה צעד לפני שבוע רבה הראשי של תל-אביב, הרב יעקב משה סולידאנו, את הצעד ש-הכניסו למערבולת הגדולה ביותר של 80 שנות חייו. היתה זאת גם אחת המערבולות הבלתי-מבוססות של עשר שנות חיי המדינה. את המלים הקלילות-כמעט השמיע הרב ב-אזני מכרו החתיק בכור שלום שיטרית. שר המשטרה בא אליו, בשליחות ראש ה-ממשלה, כדי לשאול אותו את השאלה ה-גדולה: "האם אתה מוכן להיות שר ה-דתות?"

אם להון לפי התנהגותו מאז, לא התחרט על כך הרב. להפך: נדמה כאילו הוא נהנה מכל הסערה. הרב יהודה ליב מיימון, מנהיגו הקשיש של המזרחי ושר הדתות הראשון של מדינת ישראל, שפך אש וגפרית על עמיתו הספרדי: "בגידה... פניית עורף ל-יהדות הדתית כולה במערכתה."

חברו של סולידאנו לכס הרבנות הראשית בתל-אביב, הרב איסר יהודה אונטרמן, קרא לעברו: "תהיה פרושי ואל תהיה צדוקי!" בניירורק התרעם שר הדתות האחרון משה שפירא: "סולידאנו אינו מייצג את היהדות הדתית!"

באסיפת-עם בקיבוץ יבנה של הפועל-המזרחי הרעים ח"כ יצחק רפאל, בקולו הצורמני: "הכללתאריזם עשוי להחריף לנוכח הטולידאניזם!"

הסערה נעצרה, איכשהו, בפתח ביתו ה-ישן של הרב, ברחוב לילינבלום בתל-אביב. הוא קרא בנחת את מברקי הברכה שזרמו אליו, ובנחת גדול עוד יותר השיב לשא-לות העתונאים: "גאמר שאתה רגיל בבית, ואוהב אותו, ומחבב גנו, ונופו, ואחירי, ופתאום בא אחד ליישב בו. מה תאמר? תכ-עס, נכון? וזה יסודו של העניין. קשה להם, לפועל המזרחי, להשלים עם העובדה כי מישהו אחר מבלעדיהם יבוא להתגורר בבית משרד הדתות."

★ ★ ★

המכרו של הרב היה נכון. אולם הוא היה רק חצי הסבר. כי הוא נגע רק בצד המפלגתי של הפרשה. אולם הרב יעקב משה סולידאנו, כפי ששמו מוכיח בעליל, אינו רק איש דת בלתי-מפלגתי. הוא שייך לעדה מסוימת. ובישראל חשובה העדה לא פחות מן המפלגה. על כן גם היה מינויו של סולידאנו כחבר בממשלה לא רק תולדה ישירה של התסכול הדתי-מפלגתי, אלא גם ניסיון להדבקת טלאי נמהר על הקרע העדתי.

שתי הבעיות - הדתית והעדתית - צמ-חו בד בבד. בחיים הדתיים בארץ הלכה והשתלטה שלטון מוחלט מפלגה אשר קראה לעצמה דתית, ואשר כל קשרה עם דת יש-ראל היה הספרות בשמו של אלוף ישראל. המזרחי - הפועל המזרחי, אשר הוקם לפני כ-60 שנה - המפלגה, על מנת להוסיף את ה-גון הדתי-רוחני לתנועה הציונית, מבלי ש-ישקע בביצת המנגנון והמפלגות, איבד במ-הרה את צלם בוראיו. הוא הלך בדרך כל המפלגות הציוניות, הציע אף הוא את סחור-רתו למרבה במחיר.

עם קום המדינה כבר היה המזרחי - הפועל המזרחי אגודת בעלי-שררה, אשר דאגו בראש וראשונה לשמירה על זכותם הבל-עדיית לסחור בדת. הנהגת המפלגה התנגדה לכל ניסיון של פלג דתי אחר להירשם ראש. כאשר הציע, למשל, הארכיאולוג גלסון גליק להקים מכון ארכיאולוגי גדול בירושלים, מסכפו, ולהכליל בו בית-כנסת ריפורמי ל-מען עובדי המכון. פרשה המפלגה הדתית מנהלת עיריית ירושלים. כי על דבר אחד לא היו עסקני הדת מוכנים להתפשר: של-טונם הבלעדי בכל שטחי החיים הדתיים.

את כל השאר, היו אותם העסקנים מוכנים למכור במכירה פומבית, למרבה במחיר. אייאפשר להאשימם בגידה בעקרונותיהם

סגן שר הדתות לשעבר ד"ר זרח ורהפטיג, המנהל הכללי של משרד הדתות שמואל זנוויל כהנא, וסגן יושב-ראש הכנסת בנימין מינק. מאז עזבו חבריה את הקואליציה, מאייס על המפלגה הדתית אבדן המקורות הכספיים המחשלתיים, אשר בעזרתם בנתה את מנגנונה וביצרה את שליטתה. כמפלגת-אופוזיציה היא תאבד מקורנת אלה.

בעלי הזכיון על ניהול ענייני הדת במדינה היו, עד כה, עסקני המפלגה הדתית-לאר. מית ובני בריתם. צילום זה, במזנון הכנסת, מראה את שר הדואר לשעבר ד"ר יוסף בורג (ממוסף, ראשון מימין), סגן שר החינוך לשעבר ד"ר משה אונג, שר הדתות והסעד לשעבר משה שפירא,

התנוסס עליה שמו של מנהיגה של המפלגה, הרב מאיר בריאלין. המפלגה קבעה מי יתמנה כמרצה באוניברסיטה ומה תהיה הרוח שתשרור שם. עסקנים שלא סיימו בית-ספר עממי אמרו לפרופסורים כיצד לנהוג, וכפי שבדורות עברו לא צמח ה-ירק מתחת לפרסות סוסייהם של צבאות גייגנים חאן, כן נשרפו פירות הרוח תחת ידו של המנגנון הדתי-מפלגתי.

וכך קרה, שכאשר החליטה האוניברסיטה להגיש לסופר ש"י עגנון ליובלו ה-10, ספר יובל, לא נמצאו בכל הציבור הדתי המאורגן האנשים אשר יוכלו למלא את דפי הספר, והזמנו משתתפים מן החוץ. עורכי הספר חיפשו את התרומה התרבותית מיריביהם-מגדויהם. משה שמיר, איש השומר הצעיר, אשר לפני פחות משנה כינה את דרכו של המחנה הדתי ב"עבודה זרה... צומת של שחיתות... מקמץ את ידיו בכל הזדמנות של התנדבות-עם בממונו ובגופו", נתבקש עתה לספק את מה שלא דאגה המפלגה לטפח בתוך שורותיה - תרבות ומחשבה.

הנעלים - כי עקרונות כאלה לא עמדו נגד עיניהם מעולם.

★ ★ ★

אז קום המדינה לא היה למפא"י שותף בטוח יותר ושקט מאשר נציגי המפלגה הדתית-הלאומית. אפילו בשאלות שעוררו מחלוקת בתוך מפא"י עצמה, יכ-לה הנהגת המפלגה להיות בטוחה בתמיכת הדתיים בשעת ההכרעה בממשלה. חכ"י המזרחי - הפועל המזרחי לא היו אלא חותמת גומי, הנוגנה בידי מעצבי מדיניות החוץ, הבטחון והכלכלה של מפא"י.

כדמי-שימוש בחותמת שילמה מפא"י ביד גדיבה. היא איפשרה למפלגה הדתית להרכיב את כל המועצות הדתיות בארץ, שהן לכ-אורה מוסדות ממלכתיים, על בסיס מפלגתי צר, ולהפכן למקור לא-אכזב של תקציבים ומשרות לאנשי שלומה. תמורת האצבעות המורמות בכנסת ובממשלה, יכלה המפלגה הדתית-הלאומית לרוץ מלוא החוץ מש-רות ותקציבים מסיר החלוקה של האומה. כאשר נתקבל פקיד למשרד הדתות או למשרד הסעד, לא בדק איש את כשרות יציגותיו; הממונים בדקו רק את צבע פני קסו המפלגתי. הכחול-כהה של פנס המפי-לגה הדתית-לאומית התנופף בשני משרדים אלה במקום התכלית-לבן של המדינה.

★ ★ ★

המנגנון המנופח הסתיר מאחוריו ישימון רעיוני ותרבותי. העסקנים נטלו לידיהם את אחד מערכי המוסר והרוח ה-גדולים של האנושות ושרטו אותו לפרוות של הגאות אישיות, מסכורות כפולות, פר-סים ומענקים. את ריקנות נפשם ניסו להל-ביש בבנייני סאר ובחזיתות שיש נוצצות. הם הקימו אוניברסיטה לתסארת, אשר

העברית המקורית. הם נלחמו בחירוף-נפש מלחמות-ראחה: למען הנהגת חוק אחיות-עניינים לביעור החזיר, למען הוכחות לטרכ לקבור ילדי-תערובת בבתי-קברות יהודיים. ולבסוף: נגד הנחיות הרישום של בני-תערו-בת בתעודת הזהות החילונית.

וכך, צעד אחר צעד, הצרה המפלגה ה-דתית את זכויות האזרח החילונית. עד כי אפילו מפא"י החלה שואלת את עצמה אם השותפות עם הדתיים אינה הופכת בהדרגה לעול כבד מדי, וכי בבוא הבחירות לא יכ-רוך אותו בוחר את מפא"י והדתיים כאחראים במידה שחה לפגיעות בכוניותיו.

★ ★ ★

היה זה רק קצה אחד של הגשר, אשר עליו עבר סולידאנו הישיש מן ה-רבנות בתל-אביב אל כס השרות. הקצה השני היה מוצב על הגדה העדתית.

לפני חמש שנים יצר העולם הזה סיסמה שהשתרשה מאז בלשון העברית: "דופקים את השחורים!" הבעיה הטמונה בשלוש מלים אכזריות אלה לא נעלמה מאו. היא החריפה בהתמדה. בעוד שמספר התושבים בני עדות המזרח התקרבו למחצית האוכלוס-יה, הרי הם חופסים פחות מעשירית ה-מקומות בכנסת. כיום יש להם אמנם שני שרים בממשלה, אך שרים אלה אינם בין החשובים ולמעשה אין בידיהם סמכויות של ממש בצמרת המדינה, הצבא, המפלגות ושאר מרכזי-הכוח של ישראל. כוחם היחסי אפסי בהשחאה לכוחם בהרכב האוכלוסייה. מצב זה מזור בשעתיים, מאחר שאין כישראל אף לא תנועה אחת הדוגלת בפירוש בקיפוח בני עדות המזרח. כל המפלגות מסיפות למיווג גלויים ומגנות את תופעות הפליה - בעוד שאף לא אחת מהן כללה